

АКАДЕМІКУ М.М. АМОСОВУ — 100 РОКІВ

Микола Михайлович Амосов — взірць гуманізму і високої моралі, видатний кардіохірург, дослідник, учений, філософ, письменник, суспільний діяч, популяризатор науки і здорового способу життя. Засновник української кардіохірургії й біокібернетики. Автор новаторських методик наукового пізнання фундаментальних основ розвитку суспільства, біологічних систем, особистості людини, медицини і здорового способу життя, кардіоторакальної хірургії.

Автор багатьох популярних книг про здоров'я. Людина, яка поставила на собі експеримент з омолодження. Видатний дослідник із різноманітними інтересами, М.М. Амосов одним з перших усвідомив необхідність союзу медицини з точними науками і створив перший у країні відділ біокібернетики.

Намагаючись осмислити весь свій життєвий досвід, він розробив не тільки модель серця і внутрішньої сфери людини, а й модель особистості, модель суспільства. Усе життя М.М. Амосов покладався на власний досвід, як справжній вчений, піддавав будь-яке твердження сумніву. Лише перевірявши те чи інше положення експериментальним шляхом, часто на власному досвіді, Микола Михайлович міг із впевненістю сказати: «Згоден, це так».

Амосов завжди йшов до істини власним шляхом, покладаючись на свій розум, оптимізм, обов'язок лікаря і громадянина, любов до людей.

Присвятивши свою діяльність медицині, видатний кардіохірург Микола Амосов застерігав від надмірної віри в неї. Він критично ставився до її догм, головна з яких — усі хворі, навіть якщо цього поки що не знають. Амосов вчив, що здоров'я потрібно добувати самому за допомогою обмежень і навантажень.

Символ епохи, легенда вітчизняної науки, знаний філософ, політик, прозаїк, Микола Михайлович Амосов залишився кумиром для сотень своїх учнів, рятувником для тисяч пацієнтів та ідеалом для прихильників його великої волі й таланту.

Є відомі вчені, є мислителі, а є — Амосов... Його ім'я стало символом найвищих людських якостей і різнобічного таланту.

М.М. Амосов народився 6 грудня 1913 року в селі Вільхове, нині М'якінського району Вологодської області, у сім'ї службовця. У 1932 р. він закінчив Череповецький механічний технікум, після чого 3 роки працював змінним механіком на Архангельській електростанції. У 1934 році юнак вступив до Всесоюзного заочного індустріального інституту (ВЗІІ) у Москві. Поряд із захопленням технікою цікавився медициною, тому в 1935 році вступив до Архангельського державного медичного інституту, який із відзнакою закінчив у 1939 році. Здобного випускника прийняли до аспірантури з військово-польової хірургії, але він залишив її, поїхавши до Череповця, де став працювати ординатором хірургічного відділення міжрайонної лікарні. У вільний час готувався до захисту диплома у ВЗІІ, проектуючи літак із турбопаровим двигуном. ВЗІІ Амосов закінчив у 1940 році теж із відзнакою. У 1941 році він був призваний до лав Червоної армії. Протягом всієї Великої Вітчизняної війни служив провідним хірургом у польових рухомих шпиталях на Західному, Брянському, 1, 2 і 3-му Білоруських фронтах, а також на 1-му Далеко-східному фронті (1945 р.). За час війни М.М. Амосов зібрав матеріал для кандидатської дисертації на тему «Про поранення колінного суглоба», яку захистив

у місті Горькому (нині — Нижній Новгород) у 1948 році. У 1947–1952 рр. він працював головним хірургом Брянського обласного відділу охорони здоров'я і водночас завідував хірургічним відділенням обласної лікарні. Тут поряд з іншими розділами хірургії М.М. Амосов цілеспрямовано й захоплено займався проблемами грудної хірургії, на той час ще мало розробленими в нашій країні. Він широко й успішно став оперувати при хірургічних та онкологічних ураженнях легень, стравоходу, кардіального відділу шлунка. Результати його операцій були тоді одними з найкращих у Радянському Союзі.

Миколу Михайловича було запрошено до Київського інституту туберкульозу та грудної хірургії імені Ф.Г. Янковського для керівництва спеціально створеною клінікою торакальної (грудної) хірургії. Тут з особливою повнотою розкрився його різнобічний талант хірурга й дослідника, фізіолога й інженера, стала особливо плідною наукова, організаційська, педагогічна та громадська діяльність.

У 1953 році він захистив докторську дисертацію на тему «Пневмонектомії і резекції легень при туберкульозі». У 1955 році він вперше в Україні почав займатися лікуванням вад серця. Разом зі своїми співробітниками він створив надійний, придатний для широкого використання апарат штучного кровообігу «серце — легені» і впровадив його в практику одним з перших в СРСР. У 1955 році М.М. Амосов заснував й очолив першу в Радянському Союзі кафедру грудної хірургії для вдосконалення лікарів, з якої пізніше виділилася кафедра анестезіології.

У 1961 році Амосову була присуджена Ленінська премія, він був обраний членом-кореспондентом АМН СРСР.

Одним з основних напрямків науково-практичної діяльності М.М. Амосова виявилось хірургічне лікування захворювань серця. У 1963 році М.М. Амосов першим у Радянському Союзі здійснив протезування мітрального клапана серця, а у 1965 році створив і вперше в світі впровадив у практику антитромботичні протези серцевих клапанів.

У 1960 році, будучи вже відомим хірургом, Микола Михайлович заснував і очолив відділ біологічної кібернетики в Інституті кібернетики Академії наук УРСР. Під його керівництвом проведені фундаментальні дослідження систем саморегулювання серця, здійснена розробка та побудова фізіологічної моделі внутрішнього середовища організму людини, моделювання на ЕОМ основних психічних функцій і деяких соціально-психологічних механізмів поведінки людини. Майбутнє медицини вчений пов'язував із досягненнями суміжних наук — біології, фізики, хімії, кібернетики. Остання, за його переконанням, повинна поставити медицину в ряд найбільш точних наук. Головне завдання медицини майбутнього Амосов бачив у знаходженні шляхів штучного регулювання організму, у приведенні його у відповідність до заданої програми. Мрією вченого було створення штучного розуму. За дослідження в галузі біокібернетики в 1978 році Микола Михайлович був удостоєний Державної премії УРСР.

У 1983 році клініка серцево-судинної хірургії Київського НДІ туберкульозу і грудної хірургії була реорганізована в Київський НДІ серцево-судинної хірургії МОЗ УРСР. М.М. Амосов з 1968 року обіймав посаду заступника директора, згодом став директором новоутвореного інституту і працював на цій посаді до 1989 року. Хірург і вчений, М.М. Амосов розкрився свого часу як талановитий письменник, опублікувавши в 1964 р. свою першу повість «Думки і серце». Критики повсюдно високо оцінили книгу, її художні цінності, лаконічний стиль, достовірність, високий інтелектуальний рівень твору, яскраво виражену громадянську позицію автора. Книга була перекладена на різні мови і видана у 28 країнах світу. За нею послідував ряд інших літературних творів: «Записки з майбутнього», «ППГ-2266», «Книга про щастя і нещастя» та інші, які неодноразово видавалися у нас в країні та за кордоном. У 1974 році М.М. Амосова прийнято до Спілки радянських письменників.

У багатогранній діяльності Миколи Михайловича велике місце відводилося громадській роботі. Він був депутатом Верховної Ради СРСР п'яти скликань. До своїх обов'язків народного депутата він ставився з великою відповідальністю й переживав за свої обмежені можливості допомоги виборцям.

Говорячи про Миколу Михайловича, необхідно торкнутись ще однієї складової його різноманітної діяльності. Ідеться про публіцистику. Тут він проявив видатні здібності, сміливість, тверезу оцінку ситуації в СРСР і в питаннях подолання негативних явищ, яких було чимало. Багато його виступів виходили за межі можливої на той час відвертої критики суспільства й мали великий успіх. Він був чудовим лектором і збирав великі аудиторії.

Академік М.М. Амосов — творець школи кардіохірургів в Україні. Під його керівництвом захищені 35 докторських і 85 кандидатських дисертацій. Він автор близько 400 наукових праць, у тому числі 20 монографій, із питань захворювань серця і судин, гнійних захворювань і туберкульозу легенів, проблем біологічної, медичної та психологічної кібернетики.

Микола Михайлович помер 12 грудня 2002 року на 90-му році життя, менше року не доживши до свого ювілею. Постановою Кабінету Міністрів України Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук України присвоєно ім'я академіка Миколи Михайловича Амосова. Його іменем названа вулиця, на якій знаходиться інститут, встановлено меморіальні дошки на будинках, де він працював і мешкав. У 2000 році він увійшов у першу десятку особистостей, які визначили вигляд країни у ХХ столітті, а у 2008 році співвітчизники віддали йому друге місце серед 100 великих українців.

Головне — це світла пам'ять про академіка М.М. Амосова, що назавжди залишиться в серцях його учнів, співробітників, багатьох тисяч врятованих ним хворих, усіх, хто мав щастя зустрічатися з цією видатною людиною. □